1. ఆంధ్రప్రదేశ్, తెలంగాణ, కర్ణాటక మరియు ఒడిశాతో ముడిపడి ఉన్న ప్రధాన అంతర్-రాష్ట్ర నదీ జల వివాదాలను పరిశీలించండి. ఈ వివాదాలను పరిష్కరించడంలో ఏ చట్టపరమైన మరియు విధానపరమైన చర్యలు సహాయపడతాయో వివరించండి?

ఆంధ్రప్రదేశ్ (AP) కృష్ణ, గోదావరి మరియు వంశధార నదుల నీటి పంపిణీపై ప్రధానంగా తెలంగాణ, కర్ణాటక మరియు ఒడిశాతో అనేక అంతర్-రాష్ట్ర నదీ వివాదాలను కలిగి ఉంది.

1. కృష్ణా నది వివాదం (AP vs. తెలంగాణ & కర్ణాటక)

- ఆంధ్రప్రదేశ్, తెలంగాణ, కర్ణాటక, మహారాష్ట్రల మధ్య కృష్ణా నదీ జలాల పంపకంపై వివాదం.
- రాష్ట్ర విభజన తర్వాత (2014) తెలంగాణ, మునుపటి ఒప్పందాలను సవాలు చేస్తూ, కొత్తగా కృష్ణా జలాల కేటాయింపును డిమాండ్ చేసింది. కర్ణాటక తన ప్రాజెక్టులకు అధిక వాటాను కోరుతోంది.
- కృష్ణా జల వివాదాల ట్రిబ్యునల్ (KWDT) మొదట 1976లో 811 TMC నీటి కేటాయింపులపై తీర్పు ఇచ్చింది, ఆ తర్వాత 2010లో తీర్పు ఇచ్చింది. తెలంగాణ 2015లో పునఃమూల్యాంకనం కోసం కేసు దాఖలు చేసింది.
- ప్రధాన ప్రాజెక్టులలో నాగార్జున సాగర్, శ్రీశైలం కుడి ఒడ్డు కాలువ, మరియు ఆల్మట్టి ఆనకట్టలు మరియు రాజోలిబండ ప్రాజెక్టు ఉన్నాయి.

2. గోదావరి నది వివాదం (ఏపీ vs. తెలంగాణ & ఒడిశా)

- గోదావరి నది నీటి మళ్లింపు మరియు వినియోగంపై వివాదం.
- ముంపు సమస్యలను చూపుతూ తెలంగాణ పోలవరం ప్రాజెక్టును వ్యతిరేకించింది.
- గోదావరి జల వివాదాల ట్రిబ్యునల్ (GWDT) 1980లో కేటాయింపులను పరిష్కరించింది, కానీ 2014 తర్వాత వివాదాలు మళ్లీ తలెత్తాయి.
- పోలవరం, కాళేశ్వరం, పట్టిసీమ ప్రాజెక్టులు వివాదాస్పదమయ్యాయి.

3. వంశధార నది వివాదం (ఏపీ vs. ఒడిశా)

- వంశధార నది ఒడిశాలో ఉద్భవించి ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోకి ప్రవహిస్తుంది.
- ఆంధ్రప్రదేశ్ వంశధార రెండవ దశ ప్రాజెక్టు ఎక్కువ నీటిని ఉపయోగించుకోవాలని లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది, కానీ ఒడిశా దాని రైతులకు హాని కలిగిస్తుందని పేర్కొంది.
- ఒడిశా వంశధార జల వివాదాల ట్రిబ్యునల్‌ను ఆశ్రయించింది, కానీ తీర్పు అమలు ఆలస్యం అయింది.

పరిష్కారం కోసం చట్టపరమైన మరియు విధానపరమైన చర్యలు

- **అంతర్ రాష్ట్ర నదీ జల వివాదాల చట్టం, 1956:** ఈ చట్టం చర్చలు మరియు ట్రిబ్యునళ్ల ద్వారా నదీ జల వివాదాలను పరిష్కరించడానికి ఒక చట్రాన్ని అందిస్తుంది. అయితే, ఈ ప్రక్రియ తరచుగా సుదీర్ఘంగా ఉంటుంది మరియు స్పష్టమైన కాలక్రమణికలను కలిగి ఉండదు. ప్రక్రియను క్రమబద్ధీకరించడానికి, సమయ పరిమితులను నిర్ణయించడానికి మరియు ట్రిబ్యునళ్ల అధికారాలను పెంచడానికి చట్టానికి సవరణలు ప్రయోజనకరంగా ఉండవచ్చు.

- **ట్రిబ్యునల్స్ మరియు నిపుణుల కమిటీలు:** నీటి లభ్యత, వినియోగం మరియు ప్రాజెక్టుల ప్రభావాన్ని అంచనా వేయడానికి సాంకేతిక మరియు చట్టపరమైన నైపుణ్యంతో నిపుణుల కమిటీలను ఏర్పాటు చేయడం శాస్త్రీయ మరియు సమానమైన పరిష్కారాలను కనుగొనడంలో సహాయపడుతుంది. ట్రిబ్యునల్ అవార్డులను సకాలంలో అమలు చేయడం కూడా చాలా కీలకం.
- **చర్చలు మరియు మధ్యవర్తిత్వం:** కేంద్ర ప్రభుత్వ సహాయంతో, సంబంధిత రాష్ట్రాల మధ్య సంభాషణ మరియు చర్చలను ప్రోత్సహించడం ద్వారా పరస్పరం ఆమోదయోగ్యమైన పరిష్కారాలకు దారితీయవచ్చు. తటస్థ పార్టీల మధ్యవర్తిత్వం కూడా సహాయపడుతుంది.
- **జాతీయ జల విధానం:** సమాన భాగస్వామ్యం, సమర్థవంతమైన నీటి వినియోగం మరియు స్థిరమైన అభివృద్ధి సూత్రాలను పరిష్కరించే దృఢమైన జాతీయ జల విధానం వివాదాల పరిష్కారానికి ఒక చట్రాన్ని అందిస్తుంది.
- **డేటా భాగస్వామ్యం మరియు పారదర్శకత:** రాష్ట్రాల మధ్య జలసంబంధమైన డేటా మరియు ప్రాజెక్టు సమాచారాన్ని పంచుకోవడానికి యంత్రాంగాలను ఏర్పాటు చేయడం వలన నమ్మకం పెంపొందుతుంది మరియు సమాచారంతో కూడిన నిర్ణయం తీసుకోవడానికి వీలు కలుగుతుంది.
- **బేసిన్-స్థాయి నిర్వహణ:** నీటి నిర్వహణకు బేసిన్ స్థాయి విధానాన్ని అవలంబించడం, ప్రణాళిక మరియు నిర్ణయం తీసుకోవడంలో అన్ని నదీ తీర రాష్ట్రాలను భాగస్వామ్యం చేయడం, సంక్లిష్ట పరస్పర ఆధారితాలను పరిష్కరించడంలో మరియు నీటి వనరుల స్థిరమైన వినియోగాన్ని నిర్ధారించడంలో సహాయపడుతుంది.
- **రాజ్యాంగ సవరణలు:** అంతర్రాష్ట్ర నదీ జలాల వివాదాలను మరింత సమర్థవంతంగా పరిష్కరించడానికి రాజ్యాంగ సవరణలను కొంతమంది నిపుణులు సూచిస్తున్నారు, వీటిలో నీటి కేటాయింపు మరియు వివాద పరిష్కారానికి స్పష్టమైన మార్గదర్శకాలు కూడా ఉండవచ్చు.
- **రాజకీయ సంకల్పం:** అంతిమంగా, ఈ వివాదాల పరిష్కారానికి, జాతీయ ప్రయోజనాల దృష్ట్యా పరస్పరం ఆమోదయోగ్యమైన పరిష్కారాలను కనుగొనడానికి, సహకారానికి ప్రాధాన్యత ఇవ్వడానికి మరియు ఇందులో పాల్గొన్న అన్ని రాష్ట్రాలు మరియు కేంద్ర ప్రభుత్వం నుండి బలమైన రాజకీయ సంకల్పం అవసరం.

ముగింపు

ఆంధ్రప్రదేశ్ ముఖ్యమంత్రి వ్యాఖ్యానించినట్లుగా, అంతర్రాష్ట్ర జల వివాదాలు ఆంధ్రప్రదేశ్ వ్యవసాయ మరియు పారిశ్రామిక వృద్ధిని బెదిరిస్తాయి. దీర్ఘకాలిక పరిష్కారానికి చట్టపరమైన స్పష్టత, శాస్త్రీయ నీటి కేటాయింపు మరియు సహకార సమాఖ్యవాదం కలయిక చాలా అవసరం.

2. "వివిధ రకాల ఆర్థిక లోటులను వివరించండి. ఈ లోటులు భారత ఆర్థిక వ్యవస్థపై చూపే ప్రభావాన్ని చర్చించి, వాటి ప్రభావవంతమైన నిర్వహణకు చర్యలను సూచించండి."

పరిచయం

ఒక ప్రభుత్వం యొక్క మొత్తం ఖర్చులు రుణాలు మినహాయించి, దాని మొత్తం ఆదాయాలను అధిగమించినప్పుడు ఆర్థిక లోటులు సంభవిస్తాయి. ఒక దేశం యొక్క ఆర్థిక స్థితిని అంచనా వేయడానికి మరియు అమలు చేయడానికి వివిధ రకాల ఆర్థిక లోటులను అర్థం చేసుకోవడం చాలా ముఖ్యం.

ఆర్థిక లోటు రకాలు:

1. ఆర్థిక లోటు: ఇది రుణాలు మినహాయించి ప్రభుత్వం యొక్క మొత్తం వ్యయం మరియు దాని మొత్తం ఆదాయం మధ్య వ్యత్యాసాన్ని సూచిస్తుంది. ఇది ప్రభుత్వం యొక్క మొత్తం రుణ అవసరాలను సూచిస్తుంది.

సూత్రం: ఆర్థిక లోటు = మొత్తం వ్యయం – (ఆదాయ వసూళ్లు + రుణేతర మూలధన వసూళ్లు)

ఉదాహరణ:2023-24 ఆర్థిక సంవత్సరంలో, భారతదేశ ద్రవ్య లోటును GDPలో 5.9%గా లక్ష్యంగా పెట్టుకున్నారు.

2024-25లో ఆంధ్రప్రదేశ్ ఆర్థిక లోటు లక్ష్యం రాష్ట్ర స్థూల దేశీయ ఉత్పత్తి (GSDP)లో 4.2%.

2. రెవెన్యూ లోటు: ప్రభుత్వ ఆదాయ వ్యయం దాని ఆదాయ వసూళ్లను మించిపోయినప్పుడు ఇది జరుగుతుంది, అంటే ప్రభుత్వం తన రోజువారీ నిర్వహణ ఖర్చులను తీర్చుకోవడానికి అప్పులు చేస్తోందని సూచిస్తుంది.

సూత్రం: రెవెన్యూ లోటు = రెవెన్యూ వ్యయం – రెవెన్యూ వసూళ్లు

ఉదాహరణ: ఒక నిర్దిష్ట సంవత్సరంలో భారతదేశం యొక్క ఆదాయ వ్యయం ₹20 లక్షల కోట్లు మరియు ఆదాయ రసీదులు ₹15 లక్షల కోట్లు ఉంటే, ఆదాయ లోటు ₹5 లక్షల కోట్లుగా ఉంటుంది.

ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రానికి 2024-25 సంవత్సరంలో ఆదాయ లోటు GSDP లో 2.1% (₹34,743 కోట్లు) గా అంచనా వేయబడింది. ఇది 2023-24 సవరణ అంచనాలైన GSDP లో 2.7% కంటే తక్కువ.

3. ప్రాథమిక లోటు: ఇది ఆర్థిక లోటు నుండి మునుపటి రుణాలపై వడ్డీ చెల్లింపులను తీసివేస్తే వచ్చే విలువ. ఇది గత రుణ బాధ్యతలను మినహాయించి ప్రభుత్వ ప్రస్తుత ఆర్థిక వైఖరిని ప్రతిబింబిస్తుంది.

సూత్రం: ప్రాథమిక లోటు = ఆర్థిక లోటు – వడ్డీ చెల్లింపులు

ఉదాహరణ: ద్రవ్య లోటు ₹10 లక్షల కోట్లు మరియు వడ్డీ చెల్లింపులు ₹4 లక్షల కోట్లు అయితే, ప్రాథమిక లోటు ₹6 లక్షల కోట్లుగా ఉంటుంది.

భారత ఆర్థిక వ్యవస్థపై ప్రభావం:

- **ద్రవ్యోల్బణ ఒత్తిళ్లు:** అధిక ఆర్థిక లోటులు ఆర్థిక వ్యవస్థలో ద్రవ్య సరఫరా పెరగడానికి దారితీస్తాయి, ద్రవ్యోల్బణానికి ఆజ్యం పోస్తాయి. ఉదాహరణకు, రిజర్వ్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియా నుండి రుణం తీసుకోవడం ద్వారా ఆర్థిక లోటులు ద్రవ్యతను పెంచుతాయి, ఇది అధిక ధరలకు దారితీస్తుంది.
- **జనసమూహం ప్రభావం:** ప్రభుత్వ రుణాలు అందుబాటులో ఉన్న క్రెడిట్‌లో గణనీయమైన భాగాన్ని గ్రహించి, ప్రైవేట్ రంగ పెట్టుబడులకు తక్కువ మొత్తాన్ని మిగిల్చుతాయి. వ్యాపారాలు అవసరమైన నిధులను పొందడంలో ఇబ్బంది పడుతుండటం వలన ఇది ఆర్థిక వృద్ధికి ఆటంకం కలిగిస్తుంది.
- **రుణ స్థిరత్వ ఆందోళనలు:** నిరంతర ఆర్థిక లోటులు జాతీయ రుణ భారాన్ని పెంచుతాయి. 2023-24 ఆర్థిక సంవత్సరం నాటికి, భారతదేశ ఆర్థిక లోటు లక్ష్యాన్ని GDPలో 5.9%గా నిర్ణయించారు, ఇది కొనసాగుతున్న రుణ అవసరాలను సూచిస్తుంది.

సమర్థవంతమైన నిర్వహణ కోసం చర్యలు

- **ఖర్చు హేతుబద్ధీకరణ:** ముఖ్యమైన ఖర్చులకు ప్రాధాన్యత ఇవ్వడం మరియు అనవసరమైన ఖర్చులను తగ్గించడం వల్ల ఆర్థిక లోటు తగ్గుతుంది. పనితీరు ఆధారిత బడ్జెట్‌ను అమలు చేయడం వల్ల వనరులను సమర్థవంతంగా ఉపయోగించుకోవచ్చు. ఉదాహరణకు, ప్రత్యక్ష ప్రయోజన బదిలీ నకిలీ లబ్ధిదారులను తొలగించడం మరియు అవినీతిని తగ్గించడం ద్వారా గణనీయమైన పొదుపుకు దారితీసింది.
- **ఆదాయ సేకరణను మెరుగుపరచడం:** పన్ను ఆధారాన్ని విస్తృతం చేయడం, పన్ను సమ్మతిని మెరుగుపరచడం మరియు సమర్థవంతమైన పన్ను పరిపాలన కోసం సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని ఉపయోగించడం వల్ల ఆదాయ వసూళ్లు పెరుగుతాయి. ఉదాహరణకు, పరోక్ష పన్నులను క్రమబద్ధీకరించడం మరియు సమ్మతిని పెంచడం లక్ష్యంగా ప్రవేశపెట్టబడిన వస్తువులు మరియు సేవల పన్ను (GST).
- **పెట్టుబడుల ఉపసంహరణ మరియు ఆస్తుల ద్రవ్యీకరణ:** ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలలో వాటాలను విక్రయించడం మరియు నిష్క్రియ ప్రభుత్వ ఆస్తులను డబ్బు ఆర్జించడం వలన రుణేతర మూలధన రసీదులు ఉత్పత్తి అవుతాయి, రుణాలు తీసుకునే అవసరాన్ని తగ్గిస్తాయి.

ఉదాహరణకు, నేషనల్ మానిటైజేషన్ పైప్‌లైన్ (NMP) ఆస్తుల ద్రవ్యీకరణ కోసం లక్ష్యాలను అందిస్తుంది మరియు ఆ లక్ష్యాలను సాధించే దిశగా పురోగతిని పరిశీలిస్తుంది.

- **ఆర్థిక బాధ్యత చట్టం:** ఆర్థిక బాధ్యత మరియు బడ్జెట్ నిర్వహణ (FRBM) చట్టం వంటి చట్రాలను పాటించడం వలన లోటులు మరియు రుణ స్థాయిలకు లక్ష్యాలను నిర్దేశించడం ద్వారా ఆర్థిక క్రమశిక్షణను అమలు చేయవచ్చు. ఉదాహరణకు, ఆంధ్రప్రదేశ్ బడ్జెట్ 2024-25లో రూ. 34,743 కోట్లు (లేదా GSDPలో 2.1%) రెవెన్యూ లోటును అంచనా వేసింది.

ముగింపు

ప్రభుత్వం ఆదాయ మరియు వ్యయ నిర్వహణపై దృష్టి పెట్టడం ద్వారా, ద్రవ్య లోటులను స్థిరమైన స్థాయిలో ఉంచి, స్థూల ఆర్థిక స్థిరత్వాన్ని మరియు దీర్ఘకాలిక ఆర్థిక వృద్ధిని ప్రోత్సహించగలదు.